

ISSN
ISSN 2992-9229

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2024 №1
(3)

Samarqand-2024

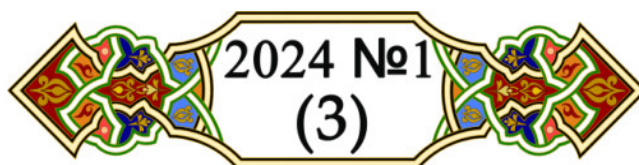
ISSN 2992-9229

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

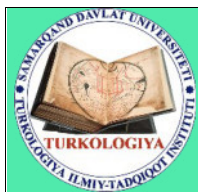
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2024

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Juliboy ELTAZAROV
f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Roxila RUZMANOVA
f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f.m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., dotsent
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hamidulla DADABOYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ma‘rufjon YO‘LDOSHEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Jabbor ESHONQUL – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

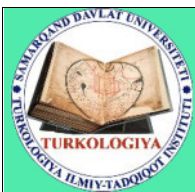
Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Mas‘ul muharrir: **PhD Zokir BAYNAZAROV**
(O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV**
(O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Заместитель главного редактора:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Хамидулла ДАДАБОЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Маруфжан ЙУЛДОШЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Джаббар ЭШАНКУЛ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

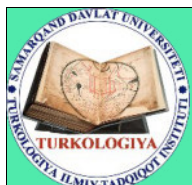
Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD Зокир БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ (Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khamidulla DADABOEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Marufjon YULDASHEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Jabbar ESHANKUL (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abduselam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNÖV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNÖV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hamidulla DADABOYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Marufcan YULDOŞEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Cabbar EŞANKUL (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Annagurban AŞIROV

MAHTUMKULU FİRÂKÎ: TÜRKMEN HALKININ MİLLÎ GURURU 5

Yusuf AZMUN

TÜRKMEN ŞAİRİ MAHTINGULI VE ONUN ESERLERİ HAKKINDA BİLİNMESİ GEREKEN KONULAR: I..... 16

Begmırat GEREY

BÜYÜK FİRÂKÎ HAKKINDA DÜŞÜNCELER (CEMŞİT'İN KADEHİNE BİR BAKIŞ)..... 32

Abdurrahman GÜZEL

TÜRK DÜNYASINDA “MAHTUMKULU EKOLÜ” ÜZERİNE KISA BİR DEĞERLENDİRME..... 46

Emrah YILMAZ

MAHTUMKULU FİRÂKÎ VE OKUDUĞU MEDRESELER 51

Tazegül TAÇMAMMEDOVA

TÜRKMEN ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİNDE MAHTUMKULU'NUN EDEBÎ MEKTEBİ 63

Usmon Qobilov

TURKIY-O‘ZBEK ADABIYOTIDA TAVHID, NUBUVVAT VA BADIYYAT MASALALARI 68

Dövmırat YAZKULIYEV

BEYİK AKYLDARYŇ ŞALARY WASP EDYÄN ŞYGYRLARY HAKYNDA 82

Abdulla Ulug‘ov

"O‘RTANDIM, YONDIM" 93

TURKIY XALQLAR DIALEKTOLOGIYASI

Berdi SARIYEV

TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE “SÖZ” KAVRAMI..... 109

Tagandurdi BEKJAYEV

MAHTUMKULU ESERLERİNDE FRAZEOLÖJİK VARYANTLAR 119

Raxmatulla SHOKIROV

SOVET ITTIFOQI DAVRIDA O‘RTA OSIYODA OLIB BORILGAN TOPONİMİK O‘ZGARISHLAR VA ULARNI O‘RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI 127

Севиля БАДАЛОВА, Фахриддин ШОДИЕВ

ЗАЙМСТВОВАНИЯ ИЗ ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ В СОСТАВЕ РУССКОЙ ЛЕКСИКИ ... 133

TURKIY XALQLARNING IJTIMOYIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Foziljon SHUKUROV

SAMARQAND ADABIY MUHITINING ADABIYOT TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI 140

Dilfuza DJURAKULOVA

TURKISTON MINTAQASIDAGI ENG QADIMGI MIGRATSION JARAYONLAR 145

Yoo Inyoung

O‘ZBEKISTON HUDUDIDAGI DAVLAT UYUSHMALARINING KOGURYO VA SILLA DAVLATLARI BILAN IQTISODIY-MADANIY ALOQALARI 150

Nurbek ALLABERGENOV

ILK O‘RTA ASRLARDA O‘RTA OSIYO MINTAQASIDA YUZ BERGAN SIYOSIY VA ETNOMADANIY JARAYONLAR VA ULARNING TANGA ZARBIGA TA‘SIRI 157

Hilola NORMAMATOVA

ILK O‘RTA ASRLAR O‘RTA OSIYO TANGALARIDA O‘RIN OLGAN TAMG‘ALAR.... 165

AZIZ MUSHTARIY!

Turkologik tadqiqotlarni e'lon qiladigan jurnalimizning ushbu sonida ham til, madaniyat va mushtarak qadriyatlarimiz izlarini topasiz. Ahmad Yassaviy, Fuzuliy, Yunus Emro, Alisher Navoiy, Abay ijodi kabi qalbga kirib, insonning dunyoqarashini o'stiradigan, uni rivojlantirish va qayta qurishni o'ziga vazifa qilib olgan mushtarak qadriyatlarimizdan biri Maxtumquli Firog'iy ijodidir. YUNESKO tomonidan 2024-yil tavalludining 300 yilligi deb e'lon qilinishi adabiyot ixlosmandlari, siyosatchilar va ilmiy doiralarning yana bir bor e'tiborini Maxtumquliga qaratishga sabab bo'ldi. Shuning bilan birga O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2024-yil 19-fevralda "Buyuk turkman shoiri va mutafakkiri Maxtumquli Firog'iy tavalludining 300 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi qarorini e'lon qilib, mutafakkir shoirning ijodini yana-da chuqurroq o'rganishga asos yaratib berdi. Shu munosabat bilan jurnalimizning 3-sonini ta'lim hayotining salmoqli qismini O'zbekistonning serhosil zaminida o'tkazgan mutafakkir shoir xotirasiga bag'ishlashga qaror qildik. Ushbu sonda "Turkman xalqining milliy g'ururi, shoir va uning ijodi haqidagi masalalar, Maxtumquli adabiy maktabi, tahsil olgan madrasalar, o'zbek adabiyotida tavhid, nubuvvat va badiiyat masalalari, Firog'iy haqidagi fikrlar, ulug' donishmand tomonidan sultonlarga berilgan tavsiflar, turkman tilidagi so'z tushunchasi, frazeologik variantlar" kabi mavzularga bag'ishlangan maqolalar kiritildi.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

You will find traces of our language, culture and common values in this issue of our journal, which publishes Turkological researches. One of our common values is Makhtumkuli Firaghi's work, which penetrates into the heart, develops a person's worldview, and takes it upon himself to develop and reconstruct it, such as the works of Ahmad Yassavi, Fuzuli, Yunus Emro, Alisher Navoi, Abay. The declaration of the 300th anniversary of his birth by UNESCO in 2024 rised the attention of literature lovers, politicians and scientific circles to once again focus on Makhtumkuli. At the same time, by announcing the decision of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev on 19.02.2024 "On the wide celebration of the 300th anniversary of the birth of the great Turkmen poet and thinker Makhtumkuli Firaghi", created the basis for a deeper study of the work of the great poet. In this regard, our editors have decided to dedicate the 3rd issue of our magazine to the memory of the great poet who spent a significant part of his educational life in the fertile land of Uzbekistan, as a debt and symbol of gratitude. In this issue, "the national pride of the Turkmen people, the necessary questions about the poet and his work, the literary school of Makhtumkuli, the madrassas where he studied, the issues of monotheism, prophecy and artistry in Uzbek literature, thoughts about Firaghi, descriptions given by the great sage to the sultans, word concept, phraseological variants" given in Turkman language are included.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Türkoloji araştırmalarını sürdüren dergimizin bu sayısında dilimizin, kültürümüzün ve müşterek değerlerimizin izlerini bulacaksınız. Ahmet Yesevî, Yûnus Emre, Ali Şîr Nevâyî, Muhammed Fuzûlî, Abay Kunanbayev, Toktogul Satılğanov gibi gönle girip, kişinin dünya görüşünü geliştiren ve insanı yeniden inşa etmeyi kendine görev edinen müşterek değerlerimizden biri de Mahtumkulu Firâkî'dir. 2024 yılının UNESCO tarafından doğumunun 300. yılı olarak ilan edilmesi edebiyatseverlerin, siyasetçilerin ve bilim çevrelerinin dikkatinin bir kez daha Mahtumkulu'ya yöneltmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev 19.02.2024 tarihinde "Büyük Türkmen şairi ve düşünürü Mahtumkulu Firâkî'nin doğumunun 300. yıldönümünün geniş çapta kutlanmasıyla ilgili" kararını açıklaması, mütefekkir şairin eserlerinin daha derinlemesine incelenmesi için bir temel oluşturdu. Bu vesileyle tahrir heyetimiz bir kalem ve gönül borcu olarak dergimizin 3. sayısını; tahsil hayatının önemli bir kısmını Özbekistan'ın mümbit ikliminde geçiren mütefekkir şairin anısına bağışlamaya karar vermiştir. Bu sayıda "Türkmen halkının millî gururu, şair ve eserleri hakkında bilinmesi gereken konular, Mahtumkulu edebî mektebi, okuduğu medreseler, Özbek edebiyatında tevhid, nübüvvet ve bediyyat meseleleri, Firâkî'ye dair düşünceler, büyük bilgenin sultanları tasviri, Türkmence'de söz kavramı, frazeolojik varyantlar" gibi konu başlıklarına yer verilmiştir.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Следы нашего языка, культуры и общих ценностей вы найдете в этом номере нашего журнала, в котором публикуются тюркологические исследования. Одной из наших общих ценностей является творчество Махтумкули Фраги, которое проникает в самое сердце, развивает мировоззрение человека и берет на себя задачу его развития, как, например, произведения Ахмада Яссави, Физули, Юнуса Эмро, Алишера Навои, Бухта. Объявление ЮНЕСКО 2024 года 300-летием со дня его рождения Махтумкули заставило вновь обратить внимание любителей литературы, политиков и научных кругов на мыслителя. Вместе с тем, объявив решение Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева от 19.02.2024 года «О широком праздновании 300-летия со дня рождения великого туркменского поэта и мыслителя Махтумкули Фраги», наше правительство создало основу для более глубокого изучения творчества поэта-мыслителя. В связи с этим наша редакция приняла решение посвятить 3-й номер нашего журнала памяти поэта-мыслителя, проведшего значительную часть своей образовательной жизни на благодатной земле Узбекистана, как долг и символ благодарности. В этом номере освещены такие темы, как национальная гордость туркменского народа, необходимые вопросы о поэте и его творчестве, о литературной школе Махтумкули, медресе, в которых он учился, вопросы единобожия, пророчества и художественности в узбекской литературе, мысли о Фраги, а также включены описания, данные великим мудрецом султанам, туркменский язык, такие наименования, как словосочетание, фразеологические варианты».

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

MAHTUMQULI HAQIDA!

Turkman mumtoz adabiyotining yetakchi shoiri Maxtumquli Firog‘iy (1724-1807) mutafakkir inson sifatida sivilizatsiyamiz tarixida eng ko‘zga ko‘ringan namoyondalardan biridir. U Eronning Guliston viloyatiga qarashli Gunbedkavus shahri yaqinidagi Xojigovshan qishlog‘ida Davlatmahmad Ozodiy oilasida tug‘ilgan va vafotidan so‘ng Turkmansahrodagi Oqto‘qay qishlog‘i maqbarasida otasi yoniga dafn etilgan. U avval ovul maktabida, so‘ng 1753-yilda Qiziloyoqdagi (Lebap viloyati Xalach tumani) Idrisbobo, 1754-yilda Buxorodagi Ko‘kaldosh, 1757-yilda Xivadagi Sherg‘ozixon, Farg‘onadagi Andijon madrasalarida tahsil oladi. Maxtumquli yoshligida bir qancha fanlarni chuqur o‘zlashtiradi, shu bilan birga, zargarlik hunarini ham o‘rganadi.

Ozarbayjon, Suriya, Eron, Afg‘oniston, Hindiston, O‘rta Osiyo mamlakatlariga sayohatlar qiladi. Forobiy, Beruniy, Xorazmiy, Ibn Sino, Firdavsiy, Mansur Halloj, G‘azali, Zamaxshariy, Naimiy, Xoja Ahmad Yassaviy, Nizomiy, Jaloliddin Rumiy, Yunus Emro, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Bayram Xon, Nejep Bekpan, Ulug‘bek kabi ko‘plab mutafakkirlarning asarlarini o‘qib ijodlaridan bahramand bo‘adi, hatto Aflotun, Arastu, Xelen kabi mutafakkirlarning falsafiy qarashlari bilan ham yaqindan tanishadi.

XVIII asr turkman adabiyotining eng muhim namoyandalardan biri bo‘lgan va turkmanchani yozma til bo‘lishiga asos solgan Maxtumqulining birdamlik xabarlar va sa‘y-harakatlari mustaqil Turkmaniston Respublikasining siyosiy kodlarini ochib beruvchi eng sara fikrlarni ifodalaydi. Shoirning didaktik uslubda yozilgan she‘rlarida tarqoq turkman qabilalarining birlashishi lozimligi, mustaqil davlat barpo etish g‘oyasi, Vatanga va xalqqa muhabbat, siyosiy-ijtimoiy tanqid, falsafiy qarashlar, axloqiy tushunchalar, so‘fiylik ta‘limotlari va nasihatlarini ifodalangan.

Maxtumquli adabiy merosida o‘zbek-turkman ellarining qon-qardoshlik tuyg‘ulari ifodalanadi. 9 yoshidan (otasi uyidagi yig‘inlar ta‘sirida) qo‘shiq to‘qiy boshlaydi. Maxtumquli she‘riyatini umumturkiy mushtarak g‘oyalar, dardlar, orzu-armonlar bilan yo‘g‘rilgan. Uning ma‘rifiy asarlarida, pandu nasihatlarida umumturkiy ma‘naviyat yaqqol mujassam. Shoir haqida turli geografiyalarda hikoya, roman, drama, ocherk, xotira va rivoyat kabi nasriy adabiy janrlardan tashqari nazm shaklidagi asarlar, jumladan, xalq qo‘shiqlari, lirik va epik she‘rlar ham yaratilgan.

Xorazmning serhosil iqlimida so‘fiylik bilan o‘sib-ulg‘aygan Maxtumquli, shubhasiz turkman xalqi shoirlarining ma‘naviyat tabibi, siyosiy dahosi, omad yulduzidir. U bir qancha lirik she‘rlar, liroepik dostonlar, g‘azallar yozadi. Bizgacha uning 20 ming misraga yaqin she‘rlari yetib kelgan. Ularda xalq hayoti, urf-odatlar, o‘sha davrdagi ijtimoiy voqealar aks etgan («Bo‘lmasa», «Kelgay», «Naylayin», «Etmas», «Bo‘lar», «Kechdi zamona», «Bilinmas» kabi she‘rlari).

Turkmaniston davlatini Maxtumqulisiz tasavvur qilib bo‘lmaydi; chunki u turkman xalqining ramzidir. Shoir ijodida asosiy o‘rinni egallagan mavzulardan biri ham mustaqillik tushunchasidir. Turkmanlarni bir davlat, bir bayroq ostida, bir dasturxon atrofida yig‘ilishga chaqirgan mutafakkir “Turkmaning” nomli she‘rida birlik haqidagi fikrlarini quyidagicha ifodalaydi:

Turkmanlar bog‘lasa bir bo‘lib belni,
Quritar Qulzumni, daryoyi Nilni,
Taka, yovmut, go‘klang, yazir, alili,
Bir davlatga xizmat etsak beshimiz.

Maxtumquli ijodini oziqlantiruvchi uchta asosiy manba mavjud: Turkman xalq adabiyoti, Sharq mumtoz adabiyoti, yunon va hind falsafasi. Uning yetti yuzga yaqin she‘rlariga nazar tashlasak; shoirning falsafa, sotsiologiya, tibbiyot, matematika, ilohiyot, musiqa, xalq adabiyoti, xalq tabobati va zargarlik kabi ko‘plab fan va san‘at sohalaridan xabardor bo‘lganligi ma‘lum bo‘ladi. She‘rlari tahlil qilinsa, bir qator sohaga tegishli ilmlardan xabardor bo‘lganligi anglashiladi. Shu jihatdan shoirlik sifati unga yetarli ta‘rif emas. U diniy va milliy mavzularni mukammal yoritgan asarlari bilan o‘z chegarasidan chiqib, mutafakkir shoir bo‘lishga muvaffaq bo‘ldi. Darhaqiqat, tavalludining 300 yilligi munosabati bilan YUNESKO tomonidan 2024-yilning “Mahtumquli Firog‘iy yili” deb e‘lon qilinishi ham buning yana bir yorqin ifodasidir. Bu holat Turkmaniston madaniy diplomatiyasining bosh me‘mori Maxtumquli ekanligini ko‘rsatishi bilan ham ahamiyatlidir. Binobarin, shoirdan qolgan asarlar nafaqat turkmanlar, balki butun insoniyat uchun noyob madaniy boylikdir. U Sharq-islom sivilizatsiyasining Marv, Samarqand, Xiva, Buxoro, Andijon kabi qadimiy madaniyat markazlaridan o‘ziga meros qolgan tarixiy bilimlar bilan voyaga yetdi va “Haq yo‘lida yo‘l ko‘rsatuvchisiz sayr qilib bo‘lmaydi” deb Turkistonning ma‘naviy chiroqlari bilan rishtalar o‘rnatgan va qalbida yoqqan hikmat uchqunlari bilan yo‘limizni yorituvchi mash‘alaga aylangan.

Mirzo Kenjabek ta‘biri bilan aytganda: Maxtumquli – turkiy xalqlarning sayroqi tili, sahraning guli, gulning bulbuli, Haqning sodiq, oshiq va orif qulidir.

BÜYÜK FIRÂKÎ HAKKINDA DÜŞÜNCELER (CEMŞİT’İN KADEHİNE BİR BAKIŞ)

Begmırat GEREY³

Türkmen Kültür Ocağı Başkanı/Almanya

E-mail: dangatar@web.de

Özet: Türkmen milletinin millî şairi ve büyük düşünürü Mahtumkulu Firâkî, aziz halkının hikmetle ifade ettiği “*az olsun, uz olsun*” çağrısına uyarak dünya ve insan hayatının tüm yönlerine dair az sayıda ama ölümsüz şiirler miras bırakmıştır. Büyük Rus âlimi Bertels, tam da bu gerçeği göz önünde bulundurarak gayet isabetli ve hakkaniyetli bir tespitle onun dîvânını “*Cemşit’in kadehi*” olarak nitelendirmiştir.

Mahtumkulu, bu büyük işi başarmak için bir taraftan milletimizin binlerce yıllık tarih atölyesinde damıtılarak ortaya koyduğu “*az olsun, uz olsun*” atasözünden ve halk edebiyatından istifade etmiş; diğer taraftan muhayyilesindeki engin düşünceleri ifade etmek için tüm Doğu edebiyatında ve belki de dünyada sembol hâline gelmiş isimleri ve her birinin ardında derin anlamlar yatan kavramları, terimleri son derece yerinde kullanabilmiştir. Bu sebeple onun pek çok şiirini, özellikle de felsefi düşüncelerini halka daha açık bir şekilde anlatmak için birçok kitap yazılabilir ve yazılması gerektiğini düşünüyorum. Firâkî de “*Mahtumkulu sözüm kısa, şerhi çok*” diyerek bu hakikate dikkat çekmiştir. Belki de büyük Mahtumkulu, kısa ve kaygılı hayatında sevdiklerine öğüt vermek ve nasihat etmek için az ve öz veya kendi ifadesiyle söylersek “*kısa ama şerhi çok*” yöntemini kullanmak zorunda kalmıştır.

Anahtar kelimeler: Mahtumkulu’nun sanat anlayışı, millî edebiyattaki yeri.

THOUGHTS ABOUT THE GREAT FIRAQI (A LOOK AT CEMŞIT'S CHALICE)

Abstract: Makhtumkuli Firaghi, the national poet and great thinker of the Turkmen nation, has left a legacy of few but immortal poems about all aspects of the world and human life, following the call of his dear people wisely expressed “*let it be few, but let it be concise*”. Considering this fact, the great Russian scholar Bertels accurately and fairly described his divan as “the chalice of Cemshid”.

In order to achieve this great work, Makhtumkuli, on the one hand, benefited from the proverb and folk literature “*let it be less, but more*”, distilled by our nation's thousands of years of history workshop; On the other hand, in order to express the vast thoughts in his imagination, he was able to use names that have become symbols throughout Eastern literature and perhaps the world, and concepts and terms that have deep meanings behind each of them, very appropriately. For this reason, I think many books can and should be written to explain his many poems, especially his philosophical thoughts, more clearly to the public. Firâkî also drew attention to this fact by saying, “*Makhtumkuli, my words are short and have many explanations.*” Perhaps, in his short and anxious life, the great Mahtumkulu had to use the short and concise method, or to put it in his own words, the “*short but with a lot of commentary*” method to give advice and advice to his loved ones.

Key words: Makhtumkuli's understanding of art and its place in national literature.

³ *Türkmenceden Aktaran: Emrah YILMAZ, Dr. Öğr. Gör., Semerkant Devlet Üniversitesi*
Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü E-mail: emraylmz@gmail.com ORCID: 0000-0002-8062-116X

MYSLI O VELİKOM FİRAKI (VZGLYAD NA CELY ÇEMŞİTA)

Аннотация: Махтумкулу Фиракы, народный поэт и великий мыслитель туркменского народа, оставил наследие в виде немногочисленных, но бессмертных стихотворений обо всех сторонах мира и человеческой жизни, следуя призыву дорогого ему народа, мудро выраженному «*пусть их мало, но пусть быть кратким*». Учитывая этот факт, великий русский учёный Бертельс точно и справедливо назвал свой диван «*чашей Джемшида*».

Чтобы выполнить эту великую работу, Махтумкулу, с одной стороны, воспользовался пословицей и народной литературой «*пусть меньше, но больше*», выработанными тысячелетней историей нашей страны; С другой стороны, чтобы выразить обширные мысли в своем воображении, он умел весьма уместно использовать имена, ставшие символами во всей восточной литературе и, возможно, во всем мире, а также понятия и термины, за каждым из которых скрывается глубокий смысл. По этой причине я думаю, что можно и нужно написать много книг, чтобы более ясно объяснить публике его многочисленные стихи, особенно его философские мысли. Фираки также обратил внимание на этот факт, сказав: «*Махтумкулу, мои слова кратки и имеют много объяснений*». Возможно, за свою короткую и тревожную жизнь великому Махтумкулу пришлось использовать краткий и лаконичный метод, или, говоря его собственными словами, метод «*короткий, но с большим количеством комментариев*», чтобы давать советы и рекомендации своим близким.

Ключевые слова: Понимание искусства Махтумкулу и его место в национальной литературе.

Giriş

Elbette Mahtumkulu'nun düşüncelerini iyi bir şekilde analiz etmek ve kamuoyuna daha net ifade edebilmek adına Berdi Kerbabayev'den bu yana yapılan çalışmalar azımsanmayacak düzeydedir. Bu çalışmalardan yola çıkarak, ben de bir ulusal görev bilinciyle ülkemizin “*yeni kalkınma*” devrinin millî lideri ve Halk Konseyi Başkanı Sayın Gurbangulı BERDİMUHAMEDOV'un direktifleriyle Büyük Saparmurat Türkmenbaşı “*Altın Asır*” adlı bilimsel ve kültürel yarışmanın düzenlenmesine ilişkin öngörülü kararına cevap niteliğinde bu husustaki görüşlerimi aşağıdaki sırayla saygıdeğer halkımla paylaşmayı münasip gördüm.

Mahtumkulu'nun Büyük Realizmi

I- Mahtumkulu'nun Dönemi:

Her büyük şahsiyeti tam anlamıyla anlayabilmek için yaşadığı dönemi incelemeyi ve onu yetiştiği toplumun şartları içerisinde değerlendirmeyi gerektirir. Çünkü her insanın değeri; içinde yaşadığı çağ ve çağın gereklerini doğru anlayarak tarihsel görevini ne derece yerine getirdiği, halkına ve tüm insanlığa yaptığı hizmetler ile belirlenir. Bu gerçeği göz önünde bulundurarak, büyük düşünürümüzün ve milli şairimizin büyüklüğünü doğru ve gerçekçi bir şekilde görebilmek için milletimizin kadim tarihinin belli dönemlerine göz atmamız gerekir.

Türkmenistan ve Türkmen milletinin yaklaşık 8000 yıllık belgelenmiş kültürel tarihi bugün bilim dünyasında netlik kazanmıştır. Aydın Türkmenistan'ımız birçok kültürün kalbidir ve Türkmen milleti bu kültürlerin gerçek ve meşru varisidir. *Änev* ve *Altıntepe* kültürlerinden *Marguş* kültürüne kadar, *Büyük Part Federal Devleti'nden Büyük Selçuklu Federal Devleti'ne*,

Harezmsalardan bağımsız tarafsız *Türkmenistan Cumhuriyeti*’ne kadar irili ufaklı onlarca devlet kuran atalarımız ve ecdadımızdır. Aynı şekilde Türkmen halkı da tüm Türk halklarının ve **Türk dünyasının en eski unsurlarından** biridir ve 16. yüzyıla kadar onlarla birlikte yaşamış, aynı kaderi paylaşmıştır. Fakat ne yazık ki 13. yüzyılın başlarından itibaren yani Cengiz Han’ın saldırılarından sonra Türkmenistan ve Türkmen halkının, daha doğrusu büyük Oğuz-Türkmen halkının ata vatanda kalan az sayıdaki grubunun tarihinde en zor ve karanlık dönem başlamıştır. O dönemin, tâ büyük şairin yaşadığı zamana kadar olan kısmına kısaca göz atalım:

Türkmenler ile Kıpçaklar tarafından kurulan Harezmsahlılar (Köneürgenç) Devleti, 13. yüzyılın başlarında (Miladi 1219) Cengiz Han’ın ağır saldırısına maruz kalır. Bu ağır saldırıya karşı durup vatani mi koruyalım yoksa teslim mi olalım? sorusu ortaya çıktığında, bir atalet meydana gelir. Kıpçaklar, Muhammedşah’ın annesi Türkan Hatun’un siyasetiyle savaşa girmeden ülkeyi işgalcilere teslim etmeleri gerektiğine karar verirler. Ancak Türkmenler ise Muhammedşah’ın Türkmen eşinden dünyaya gelen Celaleddin’in etrafında toplanıp, onun önderliğinde vatani korumak için savaşa girerler. Günümüz Köneürgenç’ten Nişabur’a kadar yayılan Türkmen topraklarının adım adım her karışında, “*kılıç ve kalkanın*” korkunç sesi yankılanır. Her iki taraftan da çok fazla insan öldürülür. Bu kahramanca savaş sonucunda Cengiz Han, Türkmenistan’ın belli bir bölümünü resmen Türkmenlere vermek zorunda kalır, ancak diğer yandan halk büyük ölçüde zayıflar. O zamanlar 12 bin kitaplık bir kütüphaneye sahip olan Merv şehri de dahil olmak üzere büyük büyük şehirler yerle bir edilir. İşte ülkesi harap olmuş, nüfusu boşaltılmış az sayıdaki halkımız için o devirden başlayıp geçmişte olduğu gibi özgürce yaşayıp bağımsız bir devlet kurabilmek, hüznü bir hayale dönüşür.

Selçuklular döneminde batıya başlayan göçler daha büyük bir ivme ile devam eder. *Avşar, Bayat, Kayı, Halaç, Begdilli, Zülkadar* gibi güçlü Oğuz-Türkmen illeri Azerbaycan, İran, Anadolu’ya kadar uzanan bir hatda yerleşirler ve Anadolu’da büyük *Osmanlı Devletini*, Diyarbakır ve Tebriz şehirlerini başkent yapmakla da *Akkoyunlu* ve *Karakoyunlu* devletlerini kurarlar. Aslında Safevi Devleti de onların eliyle veya belirleyici rolleriyle kuruldu. Harabeye dönen Türkmenistan’da ise sayıları azalan Türkmenler yarı yerleşik, yarı göçebe bir durumda yaşamak zorunda kalırlar.

Köklü ve şanlı bir geçmişe sahip milletimiz, böylesine ağır tarihi koşullarda dahi mevzi kaybetmemiştir. İlk fırsatta bağımsız bir devlet kurarak kazandığı gururu tekrar elde etmek için bitmek bilmeyen mücadelesini sürdürdü. Timurular döneminde özellikle de Emir Timur’un oğlu Şahruh zamanında Türkmenistan refaha kavuşmuş, yıkılan şehirler yeniden imar edilmeye başlamıştır. Aslında Timur Devleti bir ölçüde Özbek-Türkmen karakterine sahiptir. Alışır Nevâî’nin eserleri ve onun Sultan Hüseyin ile aralarındaki rivayetler, bahşılının repertuarına ve destancılarımızın anlatılarına o kadar sinmiş ki halkımız onları Türkmen şahsiyetler olarak kabul etmiştir. Türkmen dutarında Nevâî perdesinin bulunması da yukarıda anlatılanları doğrular niteliktedir.

15. yüzyıldan itibaren tüm Türkmen boyları birleşerek ulusal varlıklarını güçlendirmeye başlarlar. En eski zamanlara ait olan dattan ve efsanelerimiz halk arasında yeniden yayılır. Geçmişimiz mitolojik biçimde yeniden dirilir. Oğuznâme, Göroğlu, Korkut Ata, Aslı-Kerem, Şahsenem-Garip gibi destanlar, aslında en kadim zamanlardan başlayıp Sakalar ve Partlar döneminde olgunlaşan ortak Türk mitolojisinin İslam’ın etkisiyle yeniden canlanmasıydı. Milletimizin böyle bir diriliş sürecinin başladığı dönemde Türkmenler ve tüm Türk halkları için yine çok üzücü ve yıkıcı bir devir başlar: Bu yazıda, kaçınılmaz siyasi değişimlerin bir sonucu olarak, Avrupa’da büyük sömürgeci devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte dünyanın farklı farklı

ülkelerinin kendi aralarında bölünme süreci başlar. Sonraki siyasi olayların arkasında bu devletlerin karşılıklı çekişmeleri ve halkları farklı yollarla yerinden etmeye yönelik politikaları vardır.

Bu türden hadiselerin en kötü örneklerinden biri de tüm İslam alemini, özellikle de Türk halklarını çok yıkıcı bir şekilde etkisi altına alan Şii-Sünni çatışmasıdır. Bir yanda Safevi Devleti ile Osmanlı Türkiyesi, öte yanda Safeviler ile Özbekler ve Türkmenler arasında vuku bulan yıkıcı savaşlar, aslında mezhepsel çekişmelerle örtülü korkunç bir kardeş katli tuzağına düşmekten başka bir şey değildi. Bu olaylar Türkiye, İran, Türkmenistan, Özbekistan, Afganistan gibi ülkelerde büyük yıkımlara yol açıyor, özellikle de yeniden doğrulmaya başlayan halkımız için çok çetin oluyordu. Bu sebeple yeni yeni imar edilmeye başlayan şehirlerin harap oluyor ve nüfus azalıyordu. Ayrıca bu durum 16. yüzyılın ortalarında Hazar Denizi'ne dökülen Amu Derya'nın yönünü Aral Gölü'ne çevirmesi Türkmenistan'ın çölleşmesine, Könetürgenç ve Dehistan gibi şehirlerin nüfusunu kaybetmesine neden olmuştur.

Ancak halkımız bu kadar zor durumlarda bile ulusal kimliğini koruyarak vatanın bekası için mücadele etmeye devam etmiştir. 17. yüzyılın sonlarında büyük Türkmen şairi ve destan yazarı *Nurmuhammet Andalip* ortaya çıkar. O halk arasında ve bahşaların dilinde yaşayan birçok dессanı derleyerek zamanına göre yeniden yazar. Nurmuhammet Andalip; *Leyli-Mecnun*, *Yusuf-Züleyha*, *Zeynel-Arap*, *Baba Rövsen* gibi destanlar ve *Oğuznâme*, *İmadeddin Nesîmî* gibi manzum şiirleriyle halkın manevi gelişimine de büyük katkı sağlamıştır. *Abaserdar* ve *Keymirkör* gibi siyasi figürler de o dönemlere (16. ve 17. yüzyıllar) aittir.

18. yüzyılın başlarında **Nadirşah**'ın güçlenip sadece İran'ı değil, tüm Orta ve Uzak Asya'yı, Kafkasya'yı, Hindistan'ı ve hatta Çin'i yönetme hayaliyle hareket etmeye başlaması ağır ve acı bir tarihî olaya dönüşmüştür. Nadirşah da Avşar Türkmenlerinden olup, onun esas atlı gücünü oluşturan süvarileri ve güvendiği ahalsinin çoğu Türkmen boylarından olmasına rağmen, yabancıların hizmetinde olduğu için, istiklal ve istikbal sevdalısı halkına karşı yıkıcı hücumlar yaparak Türkmenistan'ı yerle bir etmiştir. Hatta halkın günlük hayatında kullandığı demir ve bakır kapları toplatarak onları top yapımında kullanır. Böylesine çaresiz bir durumda insanlar, kendilerini korumak ve ülkelerine sahip çıkmak için tüm enerjisini ve maddi kaynaklarını belli bir amaca yönlendirebilecek merkezi bir devlete ihtiyaç duyduklarını fark eder. Böylesine çetin bir durumda Mahtumkulu'nun babası *Devletmehmet Azadi*, devreye girer ve halkı bu durumdan kurtarmanın bir yolunu arar. *Vagzi Azat* adlı kitabını şiir şeklinde yazıp halkın beğenisine sunar. Dört bölümden oluşan bu kitap aslında kurulacak Türkmen devletinin temel kanunlarını anlatır niteliktedir.

Nadirşah'ın 1747'de öldürülmesinin ardından, hüküm sürdüğü geniş toprakları da içine alan yönetim ciddi bir krize girer. Güç kullanarak elinde tuttuğu Azerbaycan, Gürcistan, Irak, Afganistan ve diğer ülkeler ayaklanarak bağımsız bir devlet kurmak için harekete geçerler. İşte böylesine karanlık ve çetrefilli bir zamanda, milletimizin büyük evladı, büyük düşünür ve millî şair Mahtumkulu Firâkî ortaya çıkar. O, babası Devletmehmet Azadi'nin millî ideallerini ve ilkelerini hayata geçirmek için daha emin, daha istikrarlı, daha cesur davranarak, aziz milletinin maddi ve manevi durumuna ve de dünya şartlarına uygun hareket ederek, tarihteki misyonunu yerine getirmektedir.

II- Mahtumkulu Türkmen Millî Şairi:

Mahtumkulu'nun milliliğin farklı yönlerini aşağıdaki sıraya göre ele almak mümkündür diye düşünüyorum.

a-Millî Varlığın Özü Dil:

Vatan denilen mukaddes varlık, her ulusun millî varlığının simgesi ve künyesidir. Dünyaca ünlü postmodernist filozof Heidiger şöyle der: “Ülke iki ayak üzerinde duracak. Biri maddi ayak yani “Toprak”, ikincisi ise manevi ayak yani “Dil”dir. Dil bozuk oldukça ülke küçülür, dil unutulursa ülke de yok olur. Çünkü “dil” varoluşun özüdür. Her millet bir dil ile doğar ve bir dil ile varlığını sürdürür. Bütün şuuru, ruhu ve kimliği sadece dilinde yaşar. Maddi vatan yani toprak, yabancı işgalciler tarafından ele geçirilebilir ve gerçek sahipleri bile köleleştirilebilir, onlarca veya yüzlerce yıl boyunca ülkelerinden sürülebilir. Ama bu gibi durumlarda bile vatan kendi ayakları üzerinde durarak halkın dilinde yaşamını sürdürür. Varlığını devam ettirerek er ya da geç diğer ayağına kavuşup daha güçlü ve daha istikrarlı bir durumda tekrar toparlanabilir”.

Bu bağlamda kendilerini Davut peygamberin soyundan sayan İsrail halkını örnek olarak gösterebiliriz. Yaklaşık 2500 yıl vatanlarını manevi zeminde ayakta tutmayı başardılar ve sonunda maddi zeminde dünyanın en güçlü vatanlarından birini yarattılar.

Hatta bu gerçeklerin farkında olan millî şairimiz, dünya Türkmenlerinin eşsiz millî marşı hâline gelen “Türkmen’in” şiirini “Söyler Mahtumkulu Dili Türkmen’in” diyerek bitirmektedir. Bu da: Ceyhun ile Bahri Hazar arasındaki gülü, goncayı kara gözün karası gibi gören, hanımları perilere benzeten, kıydan bakınca yakut misali dağları ve o dağların kayalar ile yarışan kalkan döşlü yiğitlerini canı gönülden seven, Hızır’ın gezdiği Türkmen yurdunun ancak Türkmen dili yaşadıkça yaşayabileceğinin en açık örneği ve bize bıraktığı en mukaddes vasiyetidir. Onun muhabbetinin özünü şiirlerinin son dörtlüklerinde ortaya koyduğunu da biliyoruz.

Türk dünyasının seçkin şahsiyetlerinden biri olan Mustafa Kemal Atatürk’ün “Türk demek, Türk Dili demektir” şeklinde ifade ettiği inci sözleri de bu gerçekten kaynağı aldığı açıktır. İşte, Mahtumkulu atamız da en az 8000 yıllık şanlı bir tarihe sahip olan, toprakları defalarca yabancı işgalciler tarafından alınsa da ulusal kimliğini ve dilini kaybetmeyen, kültürlü milletimizin kucağında büyüyen ve ata vatanımızın manevi ayağını daha da sağlamlaştıran büyük şahsiyetlerin en büyüklerinden biridir.

Mahtumkulu’nun otuz küsur şiirinin Almanca’ya çevirisini yapan bilgin ve gezgin Arminus Vambery, 1860-70 yılları arasında derviş kıyafetleri içinde Türkmenistan’a gittiğinde, birçok büyük devlet kuran Türkmenlerin içinde bulunduğu kötü durumu görmüş ve hatta başkentlik edecek tek bir şehrinin dahi kalmadığını görünce çok şaşırır. Ancak onu daha da şaşırtacak olan bir şey daha var; Kendi kendine bir soru sorar: “*Türkmenler, Pamir Dağları’nın eteklerinden Hazar Denizi kıyılarına kadar uzanan oldukça dağlık bir bölgede yaşıyor. Onlar dağılmadan kendilerini nasıl bir millet düzeyinde koruyabildiler? Vambery’nin kendisi bu soruyu şöyle yanıtlar: “Bunun nedeni, Mahtumkulu’nun, Göroğlu’nun ve Oğuznâme’nin her evde okunmasıdır”* (Vambery, 1865: 159).

O, “Sahte Derviş” adlı kitabının bir diğer bölümünde ise Türkmen bahşılarının özellikle Mahtumkulu’dan, Göroğlu’dan ve diğer kahramanlık destanlarından bestelediği türkülerini okuyarak millî dilini ve öz kültürünü yaşatmakla birlikte milletinin ruhunu en ağır şartlarda dahi güçlendirmede pekiştirici görevi üstlendiğine dikkat çekerek: “Biz İnçeburun Köyü’ne vardığımızda, bu akşam bahşılardan icrası var denilerek etrafa bir haber yayıldı. O gün akşamüstü elinde iki telli bir müzik aletiyle bir bahşı geldi. Etrafında büyük bir kalabalık toplandı. Bahşı türküyü söylemeye başlayınca kalabalığın sesi kesildi, herkes büyük dikkatle dinledi. Bana göre bu türkülerin hepsi şaşırtıcıydı ama dinleyiciler üzerinde derin ve güçlü bir etkisi vardı. Yaşlılar derin fikirlere dalıyor ve gençler ise adeta savaşa hazırlanır gibi coşuyorlardı. Ben Türkmenler gibi akşamüstü başlayıp şafak sökünceye kadar bir tek bahşının basit gibi görünen ama büyüleyici

müzik aletiyle icra ettiği türkülerini büyük dikkatle oturup dinleyebilecek bir halk, dünyanın başka yerinde yoktur diye düşünüyorum”.

Demek ki; Türkmen yurdunun manevi ayağının sarsılmaz olduğunu ispatlayan mucizelerinin en mucizesi, Türkmen’in şakiyan dili Mahtumkulu’dur. Nitekim bu manevi ayağın gücüyle Türkmen, asil duruşunu bozmadan ve dağılmadan kalarak Köneürgeç (Harzemşahlar) Devleti’nin yıkılmasından 800 yıl sonra kerametli toprağını Bağımsız Vatan hâline getirebildi.

Mahtumkulu’nun millî hafızamızda o kadar derin ve güçlü bir yeri vardır ki; halk arasında söylendiği gibi *“Türkmen’i Mahtumkulu olmadan göz önüne getiremeyiz, Türkmen’i tanımadan da Mahtumkulu’nu tanıyamayız”*. Hatta bir zamanlar büyüklerimizin, ileri gelenlerimizin konuşmalarında kıstas alınan Mahtumkulu idrakiyle ölçüp değerlendirirdi. Mesela, mollanın söylediği sözün muhtevası Mahtumkulu şiirlerinde var ise, *“Evet, veli Mahtumkulu da söylediye, doğrudur”* derlerdi.

b-Mahtumkulu Millî Türkmen Edebiyatının Temelini Attı:

Türkmen edebiyatı, genel Türk edebiyatının ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkmen milleti, Türk halklarının ve Türk dünyasının en eski üyelerinden biridir, hatta özü de mayasındadır dersek abartmış olmayız. Bu nedenle Türkmen edebiyatını ve onun büyük ve seçkin temsilcisi Mahtumkulu Firâkî’nin yaratıcılığını, genel Türk edebiyatıyla birlikte, hatta Doğu edebiyatı kapsamında ele alıp incelemeliyiz. Geniş ölçekte incelenmeye değer olduğunu büyük şairin eşsiz divanından anlıyoruz. Mahtumkulu’nun edebî mirasında, genel Türk edebiyatı’nın, Yusup Balasagunlu’nun “Kutatgu-Bilig” (11. yüzyıl), Ahmet Yesevî’nin “Divani Hikmet” (12. yüzyıl), Rabguzi’nin “Kısasü’l-Enbiya” (14. yüzyıl) adlı eserlerinin etkilerini ve özellikle İmadeddin Nesimî, Alişir Nevâyî, Muhammet Fuzûlî gibi aydınların izlerini görmekteyiz. Bunun yanı sıra şairin Arapça ve Farsça yazılmış kaynaklara da tam anlamıyla vakıf olduğu bilinmektedir. Aşağıdaki satırlara bir göz atalım:

Jam göterip, baryp yetdim bir bapdan,
Hyrka geýip, il içinde san bolsam;
Tün içinde baryp beýtulla tapdan,
Zar ýyglaýan sahyplara hun bolsam.

Abu Sagyt, Omar Haýýam, Hemedany,
Ferdöwsi, Nyzamy, Hafyz Perwany,
Jeleddin Rummy, “Jame ul-many”,
Alarnyň jaýynda men hem kân bolsam.

Damganyda ýörgen ussat Nowaýy,
“Çar diwany”, “Perhat-Şirin” zybany,
Zahyreddin Babur, “Mizan-owzany,
Gaşlaryna baryp men Mejnun bolsam.

Okyp bildim Sagdynyň men “Bostany”,
Gör, ne ajap Hakanyň “Medýny”,
İstär men “Şahnama”, “Sakynamany”,
Halyf Omar birlen Süleýman bolsam.

Salaman Afsaly serhoş eýleýip,

Bahram Gury tutup, medhuş eýleşip,
Azadul-döwläni bir guş eýleşip,
Abu Mähfuz, Gyzył Aslan han bolsam.

Arbalet golunda, eý Magtymguly!
Rüsteme Isgender hiç tutmaz ýoly,
Ne bolsa, bilgeý sen ilat hyýaly,
Dertliler önünde men Lukman bolsam (Aşırov, 2012: 93).

Bildiğimiz gibi 18. yüzyıla kadar Türk dünyasının resmi edebiyatında kullanılan edebî dil, içinde birçok Arapça ve Tacikçe sözcüğün olduğu “Çağatay” Türkçesiydi. Hatta Mahtumkulu'nun babası Devletmehmet Azadi de “Vagzı Azat” adlı eserini bu dilde yazmıştı. Ancak Mahtumkulu, önceki geleneği takip etmek yerine, milletin manevi dünyasını zenginleştirmek ve ufkunu genişletmek amacıyla, sade bir üslup kullanmış ve halkın çoğunluğunun anlayabileceği **“Türkmen millî edebiyatı'nın”** ruhuna uygun bir şekilde eserler yazmıştır. Bu pahabiçilmez işi hayata geçirmek için mesnevi, murabba, muhammes gibi Arapların kullandığı aruz üslubunun yanı sıra kadim Oğuz geleneğinin bir ifade biçimi olan koşuk (koşma) üslubuna daha çok önem vermiştir. Bunun için bir yandan zengin folklorumuzda binlerce yıldır var olan halk edebiyatımızdan, atasözlerimizden, ninnilerimizden büyük bir ustalıklarla yararlanmış, diğer yandan yabancı kelimeler yerine, Türkmenlerin ve diğer Türk halklarının dillerinde var olan kelimeleri kullanmaya çalışmıştır. Örneğin

Kim nan tapmaz iýmäge, Kim yer tapmaz goýmaga,
Kim don tapmaz geýmäge, Kim tirme şaly gözlär (Aşırov, 2012: 232).

Elbette bu büyük değişimin tam anlamıyla hayata geçirilip yerleşmesi uzun bir zaman diliminde gerçekleşebileceğinden onun temelini attığı ekolün bu gelişme süresi (süreci) günümüzde de devam etmektedir.

Gerçekten Mahtumkulu her bir topluluk için veya şiirin temasına göre kendine özgü bir dil kullanmaktadır. Mesela yukarıda da gördüğümüz siyasi, sosyal ya da nasihat konularında genel halk kitlesinin anlayacağı tarzda, açık ve günlük konuşma diline çok yakın bir biçimde yazıyor. Ancak felsefe ve tasavvuf gibi soyut düşüncelerden bahsedilecekse, o hâlde Türkistan ve Doğu ekollerinin geleneksel diliyle yani birçok Arapça kelimedenden yararlanılarak yazılması gerekir. Çünkü Arapça, İslam dünyasının her yerinde dinin, bilimin ve felsefenin dili haline gelmiştir. Abunasri Farabi ve İbni Sina gibi büyük âlimlerimiz bile eserlerini Arapça yazmaktadır. Ancak Mahtumkulu, böyle bir durumda Türkmenlerin millî ruhunu ve anlayışını dikkate alarak şu satırları yazmıştır:

Köñül perwaz eýläp galdy yerinden,
Howalanmyş, gökden iýnmez ýaranlar
Bir hyýala düşmüş, çykamaz serinden,
Bu hyýaldan gaýdyp dönmez ýaranlar.

Noş edipdir muhabbetiň gandyndan
Gulak tutmaz zahidleriň pendinden

Turdy mekanyndan, çykdy bendinden,
Dolanyp ornunda gonmaz ýaranlar (Aşırov, 2012: 322).

Mahtumkulu, Türkmen millî felsefesinin yaratıcısı ve bağımsız bir devlet kurmanın yılmaz savunucusudur: Mahtumkulu'nun millî yönleri aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

III- Mahtumkulu Devrinin Millî Lideri ve Bağımsız Bir Devlet Fikrinin Kurucusudur:

Mahtumkulu pek çok ülkeyi dolaşmış, Türkistan'ın bilim merkezlerinde bulunmuş, okuyup zengin ve değerli tecrübeler edinmesinin ardından mihriban halkının arasına karışmış, siyasi ve sosyal alanda ömrünün en verimli yıllarını vakfetmiş ve tarih huzurundaki sınavını başarıyla geçmiştir.

Gözel ilim, sen diýp sökerem ýollar,
Gözüm gubarlandy, zebundyr hallar.
Kenarda dargaýan eýesiz sallar,
Deprenmey ýaş döküp, umman, sil gözlär (Aşırov, 2012: 83).

Tüm hayatı ülkesine olan baki sevgisiyle yoğrulmuş, güzel Türkmen toprağı en mukaddes varlığına dönüşmüş olan Mahtumkulu, bu sınavda başı dik bir şekilde çıkmayı başarmıştır. O, özgün üslubunu miras bırakarak sadece kendi zamanının değil halkının gelecek nesillerinin ruhunda ve gönlünde de sonsuza kadar yaşamayı başarmış, kutsal idealleri, büyük ekolü ve açık ilkeleriyle asra damgasını vurmuştur.

Çeşitli kitap ve makalelerden edindiğimiz bilgilere göre ve de onun eşsiz eserinden anlaşılacağı üzere şair, babasının eserlerinde öz ifadesini bulduğu Türkmen halkının tarihi hayalini, yani **“bağımsız, özgür bir devlet kurmak”** ülküsünü gerçekleştirmek adına tüm tecrübesine ve ilmi birikimine dayanarak farklı arayışlara gider, iç ve dış durumları, halkının maddi ve manevi potansiyelini inceler, fırsatları en uygun şekilde kullanmaya çalışır. Her şey önce kendinden başlaması gerektiğine, esas dayanak noktasının halkı olduğuna, ancak birlik olmuş bir halka güvenebileceğine inanan Firâkî, halkına şöyle hitap eder:

Bir-biriňi çapmak ermes ärlükden,
Bu iş şeytanydyr, ýogsa körlükden.
Agzylalyk aýrar ili dirlikden,
Döwlet dönüp, nobat duşmana gelgeý (Aşırov, 2012: 266).

Halkı her yönüyle eğitmek amacıyla Mahtumkulu'nun ortaya koyduğu en önemli ve bilimsel bakış açısı; iktidar ile siyaset, teori ile pratik arasındaki ilişkidir. Yani bu unsurların birbirini tamamlar nitelikte olduğu, biri olmazsa diğerinin yetersiz kalacağı açıktır. Hem siyasi hem de çok yönlü vizyoner, ileri görüşlü liderlerin yanı sıra savaş meydanında gözü pek cengaverlere ihtiyacımız olduğunu belirtmek de yerinde olacaktır:

Goç ýigidiň ady çykamaz,
Döwleti, maly bolmasa.
Endişeli iş bitirmez,
Meýdanda dâli bolmasa.

...

Ýigidiň hyýaly bolsa serinde,
Çykar bir gün, çöküp galmaz garynda,
Hile hem bir batyrlykdyr ýerinde,
Ony başarmaga kişi gerekdir (Aşırov, 2012: 324).

Şair, bu yolda var gücüyle çabalar ve her yolu dener. Güç birliğiyle neler yapılabileceğini gösterir, insanları ezen, aşağılayan, sefil bir yaşama yol açan koşulları düzelterek çözüm önerileri sunar, bu itibarla insan onurunu korumak için bağımsız ve özgür bir devletin inşasının ancak birlik ve beraberlikle gerçekleştirilebileceğine dikkat çeker, halkın sıkıntılarını yine halkın diliyle anlatarak kitleleri harekete geçirir:

Köňüller, yürekler, bir bolup başlar,
Tartsa ýygyn, erär topraklar, daşlar.
Bir suprada taýýar kylynsa aşlar,
Göteriler ol ykbaly türkmeniň.

Türkmenler baglasa, bir ýere bili,
Gurudar Gulzумы, derýaýy Nili.
Teke, Ýomut, Gökleň, Ýazyр, Alyly,
Bir döwlete gulluk etsek başımız (Aşırov, 2012: 8).

İnsanların maddi ve manevi olarak belli bir ölçüde hazır olduktan sonra, esaretten kurtulmak için var güçleriyle harekete geçmeleri gerektiğini şöyle beyan eder:

Gorka-gorka yflas ýagdaýa düşdük,
Takdyr näme bolsa, görülsin indi;
Pikir gazanynda gaýnadyk, bişdik,
Degme, ol joş urup ýörülsin indi!

Oturmasyn kempir, yaşlar dul bolup,
Galmaňlar, türkmenler, ile dil bolup,
Rakyp ähli musulmana gul bolup,
Ilersi Soňy dag sürülsin indi.

Üstümüzden duşman höküm sürendir,
Mü-mün bary jebri-jepa görendir,
Ogul-gyzy har önüne berendir,
Hemmeler ol jaýdan syrylsyn indi.

Pyragy yüz tutar türkmen iline,
Duşman gol urmasyn gyzyл gülüne,
Dostlar, bizi ahyratyň siline
Gark etmäňkä, rakyp gyrylsyn indi (Aşırov, 2012: 30).

Mahtumkulu bu çağrılarının yankısıyla uluslararası koşulların tüm olanaklarından yararlanmak adına çok akıllı ve idealist politikalara müracaat eder. Türkmen Han-Beyleri ile düzenli istişarelerin yanı sıra o dönemde Afganistan'da bağımsızlık için çalışan, aslen Abdal

Türkmenlerinden olan Ahmet Dürrani ile dostluk kurmanın yollarını aramış ve daveti üzerine aralarında kendi kardeşi Abdullah'ın da bulunduğu bir grup insanla Çovdur Han'ın liderliğinde Afganistan'a gitmiştir. Ama ne yazık ki şairin ağabeyleri yolda düşmanlar tarafından öldürülür. Şair bu trajik olay hakkında önce Çovdur Han'ı sonra da kardeşi Abdullah'ı yâd ederek şöyle der:

Ahmet Patyşadan habar almaga
Umyt etdi iller Çowdurhan üçin,
Sag baryp, salamat gaýdyp gelmäge,
Oňmady ykballar, Çowdurhan üçin.

Çowdurhan görejim, köňül diregim,
Sen wepat bolup sen zarlar içinde
Gökleňde pälwanym, ile geregim,
Halky goýup gitdiň narlar içinde.

Gülüp-oýnamadyk bile şat bolup,
Başdan gitdi, bütün bizden ýat bolup,
Magtymguly zar aglapdyr, mat bolup,
Kaýda mesgen tutduň, gardaş Abdylla (Aşırov, 2012: 45).

Bunların yanı sıra Mahtumkulu, Kaçarlarla dil ve köken birliğinden, Afganlarla mezhep birliğimizden yararlanarak halkına birlik telkinlerinde bulunur. Şair, hayatının bir anını bile halkının geleceğini düşünmeden geçirmez. Halkın ona “Millî Şair” demesinin nedeni budur. Yüreğinde bir nehir kadar büyüttüğü ve bütün ömrünü bu yola vakfettiği “Bağımsız Türkmen Devleti”ni dünya gözüyle göremedi. Muhtemeldir ki bu büyük insan için hayal ettiği idealinin gerçekleştiğini görmeye ömrünün vefa etmemesi en büyük ukde olmuştur. Ama o, bir gün bağımsız bir Türkmen devletinin kurulacağına tüm kalbiyle inanarak gözlerini kapamıştır. Onun yolu, bıraktığı büyük edebî mektebi ve idealleri kendisinden sonraki nesiller tarafından sürdürülmüş, geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Onun edebî *mektebini Kemine, Mollanepes, Seydi, Zelili, Mätüci, Misgingiliç* gibi şairler devam ettirmiş ve bugün yüzlerce Türkmen yazar, bilim adamı, şair ve sanatçı onu geliştirerek dünyanın en gelişmiş ülkeleri seviyesine yükseltmiştir. Bugün Türkmen kitaplarında, gazetelerinde, bahşılarda icralarında, radyo ve televizyonda, internette, sinemalarda, Türkmenistan'da ve dünyanın her ülkesinde Mahtumkulu'nun adı gece gündüz duyulmaktadır. Onun siyasi ilkesi *Nurberdi Han, Govşut Han, Gurbanmirat İşan, Cüneyt Han ve Osman Han* tarafından sürdürülmüş, onbinlerce Türkmen aydını bu yola baş koymuştur. **Bağımsız ve tarafsız Türkmenistan Cumhuriyeti** kurulmuş, anavatanımız Türkmenistan'ın yeşil bayrağı, Birleşmiş Milletler binası önünde tüm dünya devletlerinin bayrakları arasında gururla dalgalanıyor. Bu durum, büyük düşünürümüz ve millî şairimizin yüreğinde yeşeren kutsal hayallerin gerçekleştiğinin bir delilidir.

IV- Mahtumkulu Adalet ve Büyük Hümanizmin Savunucusudur:

Büyük Firâkî'nin kişiliğinin bu yönünü görebilmek için onun altın şiirlerinden yalnızca birkaç dizeye dikkat çekmek yeterlidir:

Kimlere altyn täçdir, Kimler saýyl mätäçdir,
Kimler düypden gallaçdyr, Kim parça, haly gözlär.

Kim nan tapmaz image, Kim yer tapmaz goýmaga,
Kim don tapmaz geýmäge, Kim tirme şaly gözlär.

Magtymguly, huş eýläp, Gez didäni yaş eýläp,
Däli köňül joş eýläp, ýüzmün hyýaly gözlär (Aşırov, 2012: 232).

...

Yrýa boldy köpün okan namazy,
Taňry hiç birinden bolmady razy,
Pygammara ornunda outran kazy,
Para üçin elin aç başlady.

Şalarda galmady hökmi-adalat,
Bir pul üçin mufti berer rowaýat,
Bil, bu işler, nyşanydyr kyýamat,
Zalymlar bitoba öte başlady.

Süleyman sen, mura bir gulak goýgul!

Sözünü diňlegil!, jogabyn aýgy!

Hakim bolsañ, halky gün kimi çöýgul!

Akarda suw, ýa öserde ýel bolgul! (Aşırov, 2012: 325).

Yukarıdaki örneklerin son dört satırına dikkat ettiğimizde “**adalet**” kelimesinin tam ve derin anlamıyla kullanımının “yalnızca Mahtumkulu’nun zihin dünyasından çıkmış olabileceği” hissiyatına kapılırsınız. Eğer bu mefhumu derin ve geniş anlamıyla kavrayabilir, dünyanın başka dillerinde de keşfedebilseydik, o hâlde bu beytin Lahey şehrinde bulunan “Uluslararası Adalet Divanı”nın anına altın harflerle yazılması gerektiği sonucuna varırdık. Çünkü Mahtumkulu, adalet kavramını tüm insanlık için 5 sembol üzerinden eksiksiz, kısa, güçlü ve en anlaşılır şekilde izah etmiştir. Yani: Yele, suya, insana ve cine hükmeden “**Süleyman**” dünya edebiyatında güç ve kuvvetin; “**karınca**” güçsüzlüğün ve acizliğin; “**güneş**” iyi ve kötüyü, gül ve diken, büyük ve küçüğü eşit şekilde aydınlatmanın, “**akar su**” eşit sulamanın, “**rüzgâr**” ise tüm varlığa eşit esmenin simgeleridir. Yukarıda belirtildiği üzere Mahtumkulu’nun dili birçok yerde semboller dilidir ve semboller de tüm insanlık arasında en anlaşılır, en güçlü iletişim aracıdır.

V- Mahtumkulu Türkmen’in Büyük Muallimi:

Mahtumkulu, mihriban halkının hem fiziksel hem zihinsel açıdan sağlıklı bir yaşama kavuşması için gece gündüz gayret sarf etmiştir. Divanının muhtevasını genel olarak çocukların eğitimi ve büyüklerin ıslahına dair tavsiyeler oluşturmaktadır. Madde kullanımı ve sigara gibi beden sağlığına zarar veren davranışların eleştirilmesinin yanı sıra dedikodu, açgözlülük, sahtekârlık, ikiyüzlülük, cimrilik, art niyetlilik, yalancılık gibi ruh sağlığını bozan, insanları kötülüğe sürükleyen davranışlarla da sürekli mücadele etmiştir. Bu hususta yazdığı şiirleri pek çoğumuza malumdur.

Mahtumkulu’nun şiirlerinde “mertlik” ve “namertlik” konuları çokça işlenir. Çünkü o, halkın yararına olacak bütün iyi hasletleri “mertlik” temasıyla dile getirmiş ve tüm nahos davranışları da “namertlik” kavramı üzerinden aktarmıştır. Aşağıdaki örneklere bir bakalım:

Mert oldur ki bolsa köñli rähimli,
Göwresi giñ gerek, özi pähimli,
Giñ yerde garga deý bolsun wähimli,
Ýerinde hünäri, işi gerekdir.

...

Namart çaşyr küren ile baş bolsa,
Aýbyn açar, öz ilinden daş bolsa,
Serhoş bolan goç ýigide duş bolsa,
Salar gyljyn, üçi nedir dört nedir.

Magtymguly aýlan pelegiň çarhy,
Tanyr sen şol zaman duş gelen nyrhy,
Namardyň ýanynda ýok iliň parhy,
Pälin gözlär, mekan nedir, ýurt nedir.

...

Owal akan ýerden akarmyş aryk,
Men-menlik edeniň tanapy çüýrük,
Mertden aşna tutsaň abraýña şärik,
Namart aşnasyna hile getirmiş. (Aşırov, 2012: 440).

Mahtumkulu ikiyüzlü ve sahtekâr insanları yerden yere vurur. O, bir taraftan hakiki sufilere saygı göstererek ulu pirleri kendine rehber edinir, üstat olarak kabul ederken diğer yandan kendi menfaati için halkı aldatan sahte mollaları eleştirir:

Işanlary her gapyda tapylar,
Mollalara ýok myjabat ýapylar,
Öwülyä men diýip jögi sopylar,
Gygyryp, asmana böke başlady.

...

Aşyk men diýp lap urarlar ýalandan,
Bellisini aýdar sorsaň bilenden,
Il gözüne yüz ýyl tagat kylandan,
Ýagşydyr bir säher gözden yaş gelse (Aşırov, 2012: 341).

Aynı zamanda o, halk arasında “yüz gören mihnet görmez” ifadesinden hareketle, dürüst, nazik ve hakkaniyetle konuşmak gerektiğini savunur:

**Hiç köñül şatlygy çykamaz,
Bir köñül ýykmaýan ärden,
Ýagşylyk tamasyn etme,
Ýamanlyk çykmaýan ärden** (Aşırov, 2012: 250).

Birkaç yıl önce Azerbaycanlı bir bilim adamı arkadaşımın huzurunda yukarıdaki dördlüğü okuduğumda, o bana: “Bu sözler Batılı filozof Nietzsche’ye aittir. Bu şiiri kim besteledi?” diye sordu. Ben de ona şu şekilde cevap verdim: “Bu şiir şairimiz Mahtumkulu tarafından Nietzsche’den yaklaşık yüz yıl önce söylenmiştir. Belki de “Doğu büyüktür” diyen Nietzsche,

Doğu edebiyatını okumuştur ve Mahtumkulu'nun kavramlarına aşınadır.” Firâkî'nin divanındaki ana tema vatanı sevmektir:

Her kimiň özüne Müsürdir jaýy,
Ýadyndan çykmaýyr baýramy-toýy,
Jan saglygyň bolmaz hiç deňi-taýy
Agşam ýatyp, ertir şükrün kyl ýagşy.

Bir biwepa ýara gülüp bakandan,
Şirin jany yşk oduna ýakandan,
Ýat illerde mysapyrlyk çekenden,
Ursa, sökse, horlasa-da il ýagşy.

...

Mestana ýöriňçäň gaýry ýurdunda,
Önüp-ösen öz ýurduňdan aýrylma!
Magrur kâkilik deý nebsiň ugrunda,
Dama düşüp, ganatyňdan aýrylma (Aşırov, 2012: 395).

Yukarıdaki satırların hikmeti ve derin gerçekçiliği karşısında, “derdi çeken bilir“ misali yıllarca ülkesinden, yurdundan ayrı yaşamak zorunda kalanlar bunu yürekten hissederler. Aslında Mahtumkulu her zaman halkın ihtiyaçlarının farkında olmuş, hangi yaşta ve hangi şartlarda olursa olsun, onların elinden tutmuş ve onlara rehberlik etmiştir.

Bir noktada gerçekten hastalanacaksınız ya da bir yıl daha sıkışıp kalacaksınız. Düğününüz düğün olacak ve düğününüz düğün gibi olmayacak. Böyle bir durumda elinizde Magtymguly'nin divanını okuyacaksınız, böylece kalbiniz açılacaktır.

Bazen hastalanır veya herhangi bir sebepten tadın tuzun kaçar, hayattan lezzet alamaz olursun. İşte böylesi durumlarda Mahtumkulu divanını eline alıp okuduğunda gönlünde büyük bir inşirah hissedersin:

Magtymguly, ýalan-ýaşryk sözleme,
Nogsanyň içinden haýyr gözleme,
Egisgin derdiňi diýgin, gizleme,
Il-ulusdyr dosty-ýary ýekäniň (Aşırov, 2012: 397).

Bazen başınıza kötü şeyler gelir, çok zor günlerden geçersiniz, yaptığınız işten memnun kalmazsınız, yaptığınız iş başarılı olmaz, dünyanız dar olur, gelecek karanlık görünür, hatta unutulursunuz ve derdinizi paylaşacak birini bulamasanız, kısacası herhangi bir el size uzanmadığında dünyadan ümidinizi kesersiniz ve kaleminiz elinizden düşer! İşte Firâkî, bu gibi durumlarda tam da yanınızdadır: Okursun, okurken kendini daha iyi hissedersin, yüreğın umutla dolar, yeniden çalışmaya, yeniden yazmaya başlarsın...

Günde yüz mün göç hem bolsa ol dünýä,
Ol mukdar bu dünýä gelen-de bardyr.
Yüz mün akmak bolup, gitse raýyna,
Yüz mün özün ýola salan-da bardyr.

Magtymguly, köňle gaýgy getirme,

Bu bir iş wagtydyr, özüň ýitirme,
Sözüm aňlan ýok diýp, ümsüm oturma,
Jahan giňdir, çendan bilen-de bardyr!

...

Magtymguly, şükür eýlegil hudaýa,
Ölüm barabardyr şahu gedaga,

Bisabyr gul tiz ýolugar belaga,

Sabyrly gul dura-dura şat bolar (AŞIROV, 2012: 399).

İşte tam da öyle olur; günler, aylar ve yıllar geçer, mevsimler birbirinin peşi sıra kervan gibi yola dizilir... Gün gelir; Türkmen kendi bağımsız devletine, Mahtumkulu'nun deniz gibi engin yüreğinde hayalini kurduğu milli devlete sahip olur.

Mahtumkulu'nun yurdunda Bağımsız Tarafsız Türkmenistan şairin anısına uluslararası bilimsel konferanslar düzenler, dünyanın farklı ülkelerinden gelen bilim adamları ve diğer konuklar, büyük Türkmen şairinin yürüdüğü ve havasını soluduğu toprakları ziyaret etmek için Gerkez'e giderler...

Bu nedenle Mahtumkulu'nun büyük bir Türkmen muallimi olduğunu söylüyoruz. Türkmenlerin büyük muallimleri var; Oğuz Han Ata, Korkut Ata, Andalip, Azadi, Mahtumkulu, Kemine gibi üstatların bıraktığı mirası takip ederek, çağımızın büyük şair ve yazarlarının edebî mektebinde yetişenler, TÜRKMEN olmuşlardır.

Bağımsız Türkmenistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Saparmurat Türkmenbaşı, bu gerçekleri dikkate alarak şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Mahtumkulu, bizim büyük düşünürümüzdür, bu büyük insanın bilgeliğinin ölçüsü de, sınırı da yoktur. Onun ruhu Türkmenlerin zihnine ve kanına karışmalıdır.

Iqtiboslar/Сноски/References/Kaynaklar

- 1- Aşyrow Annagurban. Magtymguly, Eserler Ýygyndysy. – Aşgabat, 2012.
- 2- Bekmyrad Ahmat. Andalyp Hem Oguznamaçylyk Däbi. – Aşgabat. 1987.
- 3- Durdyýew Hudaýberdi. Akyl Gämisi. – Aşgabat. 1987.
- 4- Kösäýew Mäti. Edebiyat Barada Söhbät. – Aşgabat. 1956.
- 5- Lings Martin. Tasavvuf Nedir? – Istanbul. 1986.
- 6- Magtymguly, Saýlanan Eserler. – Aşgabat, 1983.
- 7- Magtymguly 250, Şahyryň Doglan Gününüň 250 Ýyllygyna Bagyşlanyp Geçirilen Ylmy Maslahatyň Makalalar Ýygyndysy. – Aşgabat. 1989.
- 8- Vambery Armin. Путешествие по Средней Азии. – Petersburg. 1865.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
2. Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone and e-mail address of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in Uzbek, Turkish and English.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
3. The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
4. Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
5. Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
6. Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

**“TURKOLOGIK
TADQIQOTLAR” XALQARO
JURNALINING AXBOROT
XATI**

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o‘tkazilgan sammitida ko‘zda tutilgan o‘zaro aloqalarni jadallashtirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O‘zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,15 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otaismi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, respublika, telefoni va e-mail adresi to‘liq keltirilishi kerak.
 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
 5. Har bir maqola boshida o‘zbek, turk va ingliz tillarida annotatsiya bo‘lishi lozim.
 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, телефон и адрес электронной почты автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи должна быть аннотация на узбекском, турецком и английском языках.
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекондованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğretim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütün olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon ve e-posta adresi eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında Özbekçe, Türkçe ve İngilizce özet bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Prof. J.Eltazarov

Musahhih va texnik muharrir:

R. Shokirov

ISSN 2992-9229

2024-yil 20-mayda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2024-yil 24-mayda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –9.

Adadı 20 nusxa. Buyurtma № 145

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229